

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2021.9.50-63>

УДК: 329.052: 342.531.3](437.3)

© Тетяна Федорчак¹

ЗРОСТАННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ АНТИСИСТЕМНИХ (НЕТРАДИЦІЙНИХ) ПАРТІЙ У ЧЕХІЇ

50
—
У статті досліджено перебіг виборів до нижньої Палати парламенту Чеської Республіки, їх роль та місце в політичному процесі країни. Автор доводить, що плюралізм думок та багатопартійність у ЧР практично підтверджують свою реальну силу, про що свідчить участь багатьох партій у виборах до парламенту і те, що дев'ять з них зуміли подолати 5% бар'єр та здобути певну кількість депутатських мандатів. Проаналізовані програми парламентських партій, їх головні передвиборчі гасла та результати, яких вони досягнули на виборах. Значна увага в статті приділена переможцю цих виборів – центристській політичній силі – руху «Акція незадоволених громадян», лідер якої був призначений прем'єр-міністром Чехії. Наголошено на нових тенденціях розвитку політичного процесу, які підтвердилися під час волевиявлення народу. Серед них автор виділяє зростання популярності антисистемних (нетрадиційних) партій. У передвиборчих заявах ці партії визначали протестні вимоги щодо зміни політичної системи суспільства.

Ключові слова: Чеська Республіка, політичний процес, парламентські вибори, політичні партії, Європейський Союз, НАТО.

Increasing the Popularity of Antisystem (Non-Traditional) Parties in the Czech Republic

The article examines the course of the elections to the lower house of the Parliament of the Czech Republic, their role and place in the political process of the country. The author argues that pluralism of opinion and multiparty system in the Czech Republic practically confirm their real strength, as evi-

¹ Доктор політичних наук, професор кафедри суспільних наук Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. E-mail: tetiana.fedorchak@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-8404-5526>

denced by the participation of many parties in parliamentary elections and the fact, that that nine of them managed to overcome the 5% barrier and to obtain a certain number of deputy mandates. The programs of parliamentary parties are analyzed, their main election slogans and the results they achieved in the elections. Much attention in the article is paid to the winner of this election – the centrist political force – movement “Action of dissatisfied citizens”, whose leader was appointed Prime Minister of the Czech Republic. Emphasis is placed on new trends in the political process, which were confirmed during the will of the people. Among them, the author highlights the growing popularity of anti-system (non-traditional) parties. In their election statements, these parties set out to protest the change in the political system of society. Along with this process, the crisis of traditional parties deepened, who were previously members of the governing bodies of the state, but they failed to demonstrate their compliance with voter inquiries, who sought solutions to pressing issues. This is confirmed by the results of traditional Czech parties – Communist Party of the Czech Republic and Moravia, which managed to get only 7.76% of the vote of the voters and the leader of the previous elections – the Czech Social Democratic Party, which won the support of only 7.27% of voters, having lost almost 13% of the vote in four years.

51

Keywords: Czech Republic, political process, parliamentary elections, political parties, European Union, NATO.

Постановка проблеми. Упродовж року, з жовтня 2017 р. до жовтня 2018 р., у Чеській Республіці (ЧР) відбувся повноцінний виборчий цикл. У Чехії пройшли парламентські, президентські, муніципальні вибори, а також на одну третину оновився склад Сенату. У ході волевиявлення народу підтвердилися тенденції розвитку політичного процесу і з'явилися нові, які зміцнювалися впродовж виборчого циклу. Серед нових тенденцій найперше слід вказати на зростання популярності антисистемних (нетрадиційних) партій. У передвиборчих заявах вони виголошували протестні вимоги щодо зміни політичної системи суспільства. Зазвичай витоки таких вимог містилися в постмодерністській парадигмі сучасного політичного процесу, для якого характерний плюралізм, що виявляється у визнанні права на існування різних концептуальних підходів, у тому числі й взаємовиключних [Жуковский, 11].

Іншою складовою дієвості даного методу в політиці стали сумніви стосовно «універсальних наративів», які раніше вважалися нормою,

запорукою розвитку. До них варто віднести наступне: членство в ЄС, НАТО, міграція, відносини зі східними сусідами тощо [Deklarace předsedů politických stran].

Паралельно з цим процесом поглиблювалася криза традиційних партій, які раніше входили до керівних органів держави, але їм не вдалося продемонструвати свою відповідність запитам виборців, які шукали вирішення назрілих питань. Тож, на чергових виборах до парламенту успіху домогся рух АНО (Акція незадоволених громадян; аббревіатура АНО збігається зі словом апо, що чеською означає «так» – центристський політичний рух Чехії), який пристосувався до трансформації у політичному житті країни. Втім, зауважимо, що в наступні роки виявилися такі чутливі аспекти діяльності руху АНО, які згодом привели до появи труднощів і в цій політичній силі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Джерельною базою дослідження сучасного політичного процесу в Чеській Республіці стали: законодавча база держави (Конституція Чеської Республіки, Програми дев'яти політичних партій, які брали участь у парламентських виборах 2017 р., Закони Чеської Республіки, дані Центральної виборчої комісії Чехії, виступ прем'єр-міністра на конференції, присвяченій 15-річчю членства Чеської Республіки в Європейському Союзі, «Євроманіфест СДПЧ. Членство в ЄС – історична можливість для Чеської Республіки», Декларація лідерів політичних партій щодо забезпечення оборони Чехії тощо); звіти інституцій Євросоюзу (Європейської комісії та Європейського парламенту про поточну ситуацію в Чехії); результати опитувань громадської думки щодо питань, пов'язаних із парламентськими виборами та демократизацією держави; наукові розвідки дослідників: Р. Палачека, А. Г. Жуковского, Л. Н. Шишеліної та ін.

Мета даної статті полягає в дослідженні політичного процесу сучасної Чехії та чинників, які впливають на зростання популярності антисистемних (нетрадиційних) партій та їх перемоги у ході виборів до парламенту.

Виклад основного матеріалу. 20-21 жовтня 2017 р. у Чеській Республіці (ЧР) відбулися чергові парламентські вибори [Парламентские выборы]. У них брали участь 7 500 кандидатів, які представляли 31 партію та рух – рекордний показник за всю історію незалежної держави. Відповідно до Конституції Чеської Республіки (ст. 15–18), Палата депутатів (нижня палата парламенту) складається із 200 де-

путатів, які обираються терміном на 4 роки. Вибори проводяться впродовж останніх 30 днів терміну повноважень Палати шляхом таємного голосування на основі загального, рівного та прямого виборчого права згідно принципів пропорційного представництва [Ústava České republiky].

Члени Палати депутатів обираються у 14 багатомандатних виборчих округах за пропорційною системою з відкритими списками. Місця розподіляються з використанням методу д'Ондта з виборчим порогом у 5% для самовисуванців, 10% для двопартійних коаліцій, 15% для трипартійних та 20% для коаліцій чотирьох чи більше партій. Вибори в Чехії традиційно тривають два дні, в один тур голосування [Ústava České republiky].

Явка на вибори склала 63% від загальної кількості осіб, зареєстрованих в якості виборців. 5% бар'єр вдалося подолати дев'яти партіям. Перемогу з помітним відривом здобув центристський політичний рух «Акція незадоволених громадян», заснований у 2011 р. Рух АНО очолює чеський політик Андрій Бабіш [Миллиардер]. За нього проголосували 29,64% виборців. Представники АНО отримали 78 місць у нижній палаті парламенту. Основним передвиборчим гаслом руху була боротьба з корупцією [Пан или пропал].

Друге місце на виборах посіла правоцентристська Громадянська демократична партія (ГДП), яка набрала 11,32% голосів та забезпечила тим самим своїм представникам 25 місць у Палаті [Výsledky voleb].

На третьому місці виявилася «Піратська партія», передвиборча програма якої сконцентрувалася на питаннях захисту інформації. Партія отримала 10,79% голосів і відповідно 22 депутатські мандати [Výsledky voleb].

Далі за трійкою переможців йшла партія «Свобода і пряма демократія». Вона здобула 10,64% голосів і в результаті розподілу мандатів, як і «Піратська партія», отримала 22 парламентські крісла. СПД – жорстка євроскептична, антиімміграційна права партія Чехії. У своїх передвиборчих гаслах партія виступає за обмеження імміграції та розширення інституцій прямої демократії.

Комуністична партія Чехії та Моравії набрала лише 7,76% голосів виборців. А лідера попередніх виборів – Чеську соціал-демократичну партію (ЧСДП) підтримали лише 7,27% виборців [Výsledky voleb]. За чотири роки вона втратила майже 13% голосів. Ці партії здобули по 15 місць у Палаті депутатів. На попередніх виборах 2013 р. кому-

ністи посіли третє місце, пропустивши вперед ЧСДП та АНО. На сайті ЧСДП представлено 17 передвиборчих програм – починаючи з 1990 р. і до 2017 р. [Volební programy] і в жодному з цих документів партія не піддавала сумніву доцільність входження Чехії до ЄС. Більше того, в 1996 р. ЧСДП різко виступила «проти негативістських підходів до ЄС» та «великочеських прагнень до повчань», прийнявши у грудні 2001 р. багатообіцяючий Євроманіфест [Euromanifest ČSSD].

Інші три партії, представники яких також отримали мандати, набрали менше 6% голосів. Християнсько-демократичний союз – Чехословацька народна партія (ХДС-ЧНП) здобула 5,81% голосів виборців і десять мандатів. Партія «ТОП 09» (Традиции, Ответственность, Процветание) отримала сім місць у парламенті, набравши 5,31% голосів. Ще 5,18% голосів та шість місць у Палаті набрав політичний рух «Старости та незалежні» (СТАН (Starostové a nezávislí). Рух був заснований у 2004 р., стрижнем його діяльності є ведення політики на регіональному та муніципальному рівнях [Мониторинг, 11].

54

Особливістю виборів стало зміщення переваг виборців на користь антисистемних партій (АНО, КПМЧ, СПД, «Піратська партія»), які виступають за суттєвий перегляд усталених раніше політичних традицій, оновлення складу політичних еліт країни, внесення у політичне життя нових реалій європейської і міжнародної практик [Výsledky voleb]. Популярність переваг, що закликають до кардинальних змін, можна було б зрозуміти в умовах існування серйозної соціально-економічної кризи в країні, чи наявності невіршених проблем у суспільстві. Проте, на момент виборів Чеська Республіка досягла найвищих показників за останні роки: спостерігалось стабільне економічне зростання, державний борг поступово зменшувався, показники безробіття були одними з найнижчих у ЄС, соціальних конфліктів не було, рівень безпеки, у порівнянні з іншими європейськими країнами, був високим. Тож, варто знайти причини успіху протестних партій та як їм удалося заручитися підтримкою виборців.

Перемога політичного руху АНО, на чолі з підприємцем, власником групи сільськогосподарських компаній, об'єднаних у агрохолдинг Agrofert, медіа магнатом, одним з найбагатших чехів Андрієм Бабішем, була зрозуміла і не викликала здивування у спостерігачів [Выборы в парламент]. Перед виборами аналітики гадали, наскільки істотною буде перевага цього руху над конкурентами. За виборчий цикл рейтинг руху, згідно опитувань громадської думки, зріс до 33%.

Тож деякі політологи заявляли про можливість створення після виборів монопартійного уряду. А. Бабіш, який раніше обіймав посаду міністра фінансів, у травні 2017 р. був змушений піти у відставку через звинувачення у несплаті податків, тиску на ЗМІ; чутки про його роботу в Службі державної безпеки ЧССР [Бабиш Андрей], яка виконувала роль таємної поліції при режимі комуністів та в незаконному використанні субсидій Європейського Союзу [Bleskový průzkum]. Звісно, що політик все повністю заперечував. Низка політичних скандалів вплинула на сприйняття руху і втрату ним провідних позицій напередодні виборів. Втім, АНО вдалося вийти з цієї боротьби переможцем, що стало можливим завдяки ряду чинників.

Найперше, це було зумовлено наявною в чеському суспільстві втомою від традиційних політичних партій, зокрема соціал-демократів. Вони тривалий час були у владі і з ними суспільство пов'язувало всі основні проблеми ЧР. У таких складних умовах команді А. Бабіша вдалося згуртувати навколо себе велику групу електоральної підтримки. Рух використав запит населення на «нову особу», вміло позиціонував харизматичного лідера АНО, виступав з гучними і зрозумілими гаслами, що містили обіцянки вирішити проблеми суспільства. Так, сформувалася виборча база руху, яка ввібрала в себе невдоволених, що виступали з критикою чинного уряду та вимагали змін. Водночас, маючи значний чисельний потенціал можливих прихильників, зокрема серед представників різних вікових і соціальних груп, рух з самого початку прирік себе на досить хитке положення, оскільки орієнтувався на тих людей, які збиралися голосувати за нього не через підтримку чіткої та вивіреної впродовж десятиліть ідеології, якої в АНО не було, а через бажання висловити свої протестні настрої. В ситуації, коли крім АНО на політичній арені діяли й інші сили, що теж виступали із схожими антисистемними гаслами, існувала велика ймовірність «перетікання» виборців від одного кандидата до іншого, що і сталося, як в подальшому показали вибори [Česko ochráníme].

Аналізуючи програмні пункти передвиборчої кампанії АНО, слід зазначити, що вони були спрямовані на наступне: встановлення ефективного механізму управління державою; боротьба з корупцією, що нібито поширилася у попередні роки в усьому уряді і вважалася основною причиною всіх негативних явищ; необхідність зробити діяльність парламенту більш відкритою і за нею встановити гро-

мадський контроль; надати громадянам можливість відстежувати процедуру ухвалення того чи іншого законопроекту; забезпечити їх інформацією про доходи чиновників. Для оптимізації законотворчої діяльності, АНО виступив з пропозицією змінити виборчу процедуру до чеського Сенату, відмовившись від двоступінчастої системи виборів на користь одноступінчастої. Це мало згодом зменшити витрати держави і залучити більшу кількість людей на виборчі дільниці. Серед антикорупційних заходів особлива увага приділялася проекту Закону про інформаторство, про механізм оповіщення ЗМІ, правоохоронних органів про передбачуваний чи реальний факт незаконного збагачення в громадських чи державних структурах.

56

Використовуючи під час передвиборної кампанії популістські заяви, А. Бабіш докоряв своїм політичним опонентам, які звинувачували його в бажанні керувати державою в авторитарному стилі, яким він нібито послуговується, керуючи власною корпорацією, і запропонував потенційним виборцям уявити його собі як менеджера фірми під назвою «Чехія». Доводячи життєздатність своєї концепції «керівництва державою як фірмою», він вказував на колективний характер прийнятих рішень у середині великих бізнес-структур та постійне прагнення будь-якого керівника забезпечити безперервний розвиток підприємства і добробут його робітників. Головна мета такого порівняння, за словами лідера АНО, полягала в тому, щоб показати важливість ефективнішої моделі діяльності уряду для вирішення ключових питань державного розвитку [Parlament České republiky]. Як приклад успішного підприємця, що зумів створити процвітаючий бізнес у Чехії, А. Бабіш у своїх виступах підспудно натякав виборцям на можливість використання свого досвіду, але вже в якості державного управлінця на вищій державній посаді [Projev předsedy].

Апеляція до широких мас населення виявилася також і в ідентифікації АНО як «політичного руху», тобто у свідомій відмові лідерів організації від її публічного позиціонування як партії. У структурі партій часто передбачається наявність певного бар'єру, що стоїть на шляху можливого членства, тоді як «рух» сприяє залученню різних, часом далеких від політики людей. Такий підхід мав забезпечити значно ширше охоплення потенційної аудиторії. Наголосимо, що для АНО характерним у ході передвиборної кампанії був безперервний пошук груп населення, готових віддати голоси на її користь. Так, зокрема програму руху було опубліковано лише на початку вересня,

коли всі основні політичні гравці вже ознайомили громадськість зі своїми пропозиціями до майбутніх виборів. Можна припустити, що це був маневр, зроблений з метою створення такої програми, яка б охопила найбільшу кількість виборців.

Вказуючи на причини, що привели АНО до перемоги, слід пам'ятати і про фактор великих фінансових впливань у передвиборчу кампанію (вона оцінювалась майже в \$ 4,1 млн), які стали можливими, не в останню чергу, завдяки власним коштам її лідера. Масована, часом агресивна реклама руху, поширення безкоштовних книг, сувенірів, проведення концертів у регіонах, постійні презентації АНО на чолі з А. Бабишем заповнили інформаційний простір ЧР і залучали виборців, які ще мали сумніви щодо того за кого віддати свій голос, тобто не визначилися. Безперечно, що значні кошти були витрачені на професійних політтехнологів, які зуміли акумулювати навколо АНО невдоволених громадян країни. Досвід минулих виборів підтверджує це припущення [Palešek].

Політичною силою, яка «відтягнула» на себе частину голосів антисистемних виборців, близьких за поглядами до АНО, стала «Піратська партія», яка дотримувалася схожих позицій, виступала за боротьбу з корупцією, ефективну роботу уряду, транспарентність політичного процесу через можливості е-технологій. Поділ переваг між цими двома силами серед електорату був зумовлений, найперше, ставленням до особистості А. Бабіша і, що важливо, належністю до різних вікових груп. Так, згідно з даними передвиборних досліджень за «Піратів» готові були віддати голоси 28% людей віком від 18 до 24 рр., а за АНО – лише 18%, (на третьому місці з 17,5% – націоналістична партія СПД, на четвертому – ТОП 09). Вкажемо, що особливістю цих виборів стала боротьба всіх партій за молодь. Згідно зі статистикою 56% населення ЧР у віці до 24 рр. не цікавилися політикою і не бачили сенсу займатися нею. Тож перед політиками різних напрямів постало завдання залучити «несвідомих чехів» на виборчі дільниці. Досвід «Піратів» показав, що це можна зробити.

На іншому боці протестного руху в Чехії виступала КПЧМ, яка мала істотну підтримку громадян у віковій категорії «45 років плюс», що шкодували за часами соціалістичної ЧССР. На відміну від АНО та «Піратів», які виступали послідовними прихильниками зміцнення позицій Чеської Республіки в межах «функціонуючого і життєздатного Європейського Союзу», комуністи, постійно наголошували

на важливості боротьби з корупцією, приділяли велику увагу проведенню принципів інституційних змін для забезпечення більшої рівноправності держав-членів та посилення їх впливу на діяльність ЄС. Вони закликали обмежувати бюрократичну складову ЄС через зміцнення виборних органів, особливо Європарламенту. Головною у цих гаслах була необхідність поваги до інтересів країни та запрошення її до участі у прийнятті дієвих рішень у межах ЄС. У найближчій перспективі подібні заходи, на думку лідерів партії, мали посприяти вирішенню міграційної кризи і позбутися квот, нав'язаних ЄС.

Однією з загроз комуністи також вважали надмірну мілітаризацію і дії міжнародних організацій на території ЧР. Вони пропонували провести національний референдум про вихід Чехії з військових структур НАТО. Замість Альянсу партія пропонувала створити сучасну структуру колективної загальноєвропейської безпеки, яка б відповідала реаліям багатополярного світу і була здатна уникнути можливого рецидиву холодної війни. Дестабілізуючим чинником міжнародних відносин КПЧМ вважала запровадження економічних санкцій щодо окремих держав і закликала відмовитися від них.

58 — Попри протестний характер КПЧМ, політологи зазначають, що чеським комуністам з своїми заявами далеко до радикальних представників лівого руху в Європі, які кажуть про необхідність інституційної зміни європейських еліт. Їх вимоги вкладаються в протестні настрої широких мас проти міграції та поглиблення євроінтеграції. Так, деякі науковці пояснюють довголіття чеських комуністів на політичній мапі країни їх вмінням «слідувати за вимогами дня, що змінюються» і тим, що в ЧР є найміцніші демократичні традиції в Центрально-Європейському регіоні [Вишеградская четверка, 83].

Партія Томіо Окамури СПД, яка виступала в ході передвиборчих перегонів, мабуть, з найрадикальнішими, націоналістичними заявами теж отримала значну підтримку виборців. Партія пішла далі своїх конкурентів, заперечувала прийняття нелегальних іммігрантів, недопущення ісламізації держави, під приводом нав'язування політики мультикультуралізму. Поширення ісламу в ЧР, на думку СПД, може привести до появи «п'ятої колони радикальних мусульман», які стануть безпосередньою загрозою свободі та безпеці громадян Чехії. Досвід сусідніх країн, де «іммігранти стали над законом», на їх думку, вказував на необхідність жорсткіших, превентивних заходів щодо них.

Стосовно взаємин із Брюсселем, то СПД виступала за переговори з ЄС про зміни умов членства ЧР у його структурах (отримання суверенітету з питань міграції, внутрішньої, зовнішньої, продовольчої, енергетичної безпеки, грошової та податкової політики). При відсутності позитивної відповіді через шість місяців з моменту передачі вимог, СПД мала намір запустити процедуру підготовки референдуму про вихід ЧР із складу Євросоюзу.

На думку політологів, результати виборів мали вплинути на подальший чотирирічний розвиток Чехії, призвести до кардинальної зміни курсу країни. Так, екс-президент ЧР В. Клаус вважав, що «актуальною темою сьогоднішнього дня постало питання про існування чеської держави та її майбутнього». Такі думки були пов'язані з нібито очікуваними змінами зовнішньополітичного курсу, його зсуненням на Схід у разі формування кабінету на чолі з А. Бабішем.

Дійсно Президент Чехії М. Земан призначив лідера руху АНО прем'єр-міністром ЧР [Прем'єром Чехии].

Звучали заяви про причини приходу до влади АНО. Американське видання Foreign Policy стверджувало, що Москва вплинула на підсумки парламентських виборів у Чехії, оскільки зацікавлена в послабленні Центрально-Європейського регіону через встановлення влади в ньому популістських урядів. Чеські видання теж підтримували колег, представляючи А. Бабіша прихильником активного зближення з Росією [Итоги выборов].

Висновки. Аналіз політики АНО, риторики виступів А. Бабіша вказує, що є ряд підстав для необхідності більш ретельно регулювати відносини ЧР, Євросоюзу з РФ. Виступаючи на зустрічі з послами країн світу вже в серпні 2021 р., прем'єр-міністр А. Бабіш зазначив, що на відміну від дружніх відносин Чехії з Німеччиною, США, Ізраїлем, Францією та Великобританією, чесько-російські відносини переживають дуже складний період. «Але це не наша вина. Ми безумовно не зацікавлені у подальшому поглибленні кризи. Для діалогу потрібні двоє, а я не бачу інтересу до діалогу з російської сторони», – сказав він. За його словами, про діалог не може бути мови доти, доки Чехія не буде виключена з російського списку «недружніх» країн [Андрей Бабиш]. Понад те, попередні заяви, в яких можна знайти заклик до перегляду відносин із Москвою, чітко вбудовувалися у його популістську модель передвиборної кампанії. Це можна пояснити тим, що найбільш радикальні сили – КПЧМ і СПД –

постійно заявляли про свої симпатії до РФ. Тож, наміри А. Бабіша зрозумілі – прагнучи залучити якнайширше коло протестних виборців, він грав на різних нотах суспільного настрою, розширюючи свою потенційну аудиторію. Для підтвердження цього можна звернутися до передвиборчої програми руху, в якій чітко визначено, що відносини з Росією Чехії необхідно будувати на основі політичного курсу, розробленого у Брюсселі. Отже, можна резюмувати: побоювання багатьох політиків, що прихід А. Бабіша до влади може принести різкий поворот у бік Росії, не мали реальних підстав.

Джерела та література:

1. Андрей Бабиш: Россия не заинтересована в диалоге с Чехией. <https://420on.cz/news/politics/61160-andrey-babish-rossiya-ne-zainteresovana-v-dialoge-s-chehiey>
2. Бабиш Андрей. Премьер-министр Чехии. <https://file.liga.net/persons/babish-andrey>.
3. Вишеградская четверка в Европейском союзе: дилеммы конвергенции. 2017. Под ред. Л.Н. Шишелиной. М.
4. Выборы в парламент Чехии выиграло движение миллиардера Андрея Бабиша. https://aif.ru/politics/world/vybory_v_parlament_chehii_vyigralo_dvizhe-nie_milliardera_andreya_babisha.
5. Жуковский А.Г. 2011. Постмодернизм в политологии: методологические возможности в исследовании политических процессов. Современные исследования социальных проблем (э-журнал). Красноярск. №4.
6. Итоги выборов в парламент Чехии преподнесли немало сюрпризов. <https://riss.ru/article/3678/>
7. Миллиардер Андрей Бабиш выиграл парламентские выборы в Чехии. <https://www.rbc.ru/politics/22/10/2017/59ebbc1a9a7947cee101a4d0>
8. Мониторинг конституционных новостей. Чехия. Сравнительное Конституционное обозрение. 2017. № 6 (121).
9. Пан или пропал? Политическое движение, выступающее за отмену санкций против России, победило на парламентских выборах в Чехии. <https://rg.ru/2017/10/22/intriga-vyborov-v-chehii-kto-vstupit-v-koaliciuu-s-dvizheniem-babisha.html>
10. Парламентские выборы в Чехии. <https://www.rcoit.ru/news/58155/>

11. Премьером Чехии стал олигарх с сомнительной репутацией. https://news.liga.net/world/news/premerom_chekhii_stal_oligarkh_s_somnitelnoy_reputatsiey

12. «У Чехии и России худшие отношения за 30 лет». Что нужно знать о выборах в Чехии. <https://rtvi.com/stories/u-chekhii-i-rossii-seychas-khudshie-otnosheniya-za-30-let-eksperty-o-vyborakh-v-chekhii/>

13. Bleskový průzkum: Babišově vládě věří 45 procent lidí. Hlavně voliči ANO, SPD a KSČM. iROZHLAS. https://www.irozhlas.cz/zpravodomov/pruzkum-duvera-babisova-vlada-andrej-babishnuti-ano-median_1712171040

14. Česko ochráníme. Tvrdě a nekompromisně, slibuje voličům Babišovo ANO. 2019. https://www.idnes.cz/volby/evropsky-parlament/2019/ano-start-kampane-volby-evropsky-parlament.A190502_102544_volby_kop

15. Deklarace předsedů politických stran k zajištění obrany České republiky. 2015. http://www.natoaktual.cz/deklarace-predsedu-politickych-stran-k-zajisteni-obrany-ceskerepubliky-1q1-/na_zpravy.aspx?c=A140313_214039_na_zpravy_m00

16. Euromanifest ČSSD. 2001. Členství v Evropské unii – historická příležitost pro Českou republiku. Lidový dům, Praha.

17. Paleček R. 2015. Marketingová strategie hnutí ANO ve volbách do PS 2013. Bakalářská práce. Brno. https://is.muni.cz/th/ir6j8/Bakalarska_prace.pdf?so=nx

18. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2017-2019. Stenografický zápis 17. schůze, 12 července 2018. Žádost vlády České republiky o vyslovení důvěry. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. psp.cz/eknih/2017ps/stenprot/017schuz/s017086.htm

19. Projev předsedy vlády na konferenci 15 let členství České republiky v Evropské unii. 2019. <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-nakonferenci-15-let-clenstvi-ceske-republiky-evropske-unii-173770>

20. Ústava České republiky, ze dne 16. prosince 1992. <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

21. Volební programy ČSSD. <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/>

22. Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2017 – Česká republika. [idNES.cz. volby.idnes. cz/poslanecka-snemovna-2017.aspx](https://www.idnes.cz/volby.idnes.cz/poslanecka-snemovna-2017.aspx)

References:

1. Andrej Babish: Rossiya ne zainteresovana v dialoge s Chekhiej. <https://420on.cz/news/politics/61160-andrey-babish-rossiya-ne-zainteresovana-v-dialoge-s-chehiey>

2. Babish Andrej. Prem'èr-ministr Chekhii. <https://file.liga.net/persons/babish-andrey>

3. Vishegradskaya chetverka v Evropejskom soyuze: dilemmy konvergencii. 2017. Pod red. L.N. Shishelinoj. M.

4. Vybory v parlament Chekhii vyigralo dvizhenie milliardera Andrey Babisha. https://aif.ru/politics/world/vybory_v_parlament_chehii_vyigralo_dvizhenie_milliardera_andreya_babisha

5. Zhukovskij A.G. 2011. Postmodernizm v politologii: metodologicheskie vozmozhnosti v issledovanii politicheskikh processov. Sovremennye issledovaniya social'nyh problem (e-zhurnal). Krasnoyarsk. №4.

62 — 6. Itogi vyborov v parlament Chekhii prepodnesli nemalo syurprizov. <https://riss.ru/article/3678/>

7. Milliarder Andrej Babish vyigral parlamentskie vybory v Chekhii. <https://www.rbc.ru/politics/22/10/2017/59ebbc1a9a7947cee101a4d0>

8. Monitoring konstitucionnyh novostej. Chekhiya. Sravnitel'noe Konstitucionnoe obozrenie. 2017. № 6 (121).

9. Pan ili propal? Politicheskoe dvizhenie, vystupayushchee za otmenu sankcij protiv Rossii, pobedilo na parlamentskih vyborah v Chekhii. <https://rg.ru/2017/10/22/intriga-vyborov-v-chehii-kto-vstupit-v-koaliciuu-s-dvizheniem-babisha.html>

10. Parlamentskie vybory v Chekhii. <https://www.rcoit.ru/news/58155/>

11. Prem'èrom Chekhii stal oligarh s somnitel'noj reputaciej. https://news.liga.net/world/news/premerom_chekhii_stal_oligarkh_s_somnitelnoy_reputatsiey

12. «U Chekhii i Rossii hudshie otnosheniya za 30 let». Chto nuzhno znat' o vyborah v Chekhii. <https://rtvi.com/stories/u-chekhii-i-rossii-seychas-khudshie-otnosheniya-za-30-let-eksperty-o-vyborakh-v-chekhii/>

13. Bleskový průzkum: Babišově vládě věří 45 procent lidí. Hlavně voliči ANO, SPD a KSČM. iROZHLAS. https://www.irozhlas.cz/zpravdomov/pruzkum-duvera-babisova-vlada-andrej-babishnuti-ano-median_1712171040

14. Česko ochráníme. Tvrdě a nekompromisně, slibuje voličům Babišovo ANO (2019). https://www.idnes.cz/volby/evropsky-parlament/2019/ano-start-kampane-volby-evropsky-parlament.A190502_102544_volby_kop

15. Deklarace předsedů politických stran k zajištění obrany České republiky. 2015. http://www.natoaktual.cz/deklarace-predsedu-politickych-stran-k-zajisteni-obrany-ceskerepubliky-1q1-/na_zpravy.aspx?c=A140313_214039_na_zpravy_m00

16. Euromanifest ČSSD. 2001. Členství v Evropské unii – historická příležitost pro Českou republiku. Lidový dům, Praha.

17. Paleček R. 2015. Marketingová strategie hnutí ANO ve volbách do PS 2013. Bakalářská práce. Brno. https://is.muni.cz/th/ir6j8/Bakalarska_prace.pdf?so=nx

18. Parlament České republiky. Poslanecká sněmovna. 2017-2019. Stenografický zápis 17. schůze, 12 července 2018. Žádost vlády České republiky o vyslovení důvěry. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. psp.cz/eknih/2017ps/stenprot/017schuz/s017086.htm

19. Projev předsedy vlády na konferenci 15 let členství České republiky v Evropské unii. 2019. <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/premier/projevy/projev-predsedy-vlady-nakonferenci-15-let-clenstvi-ceske-republiky-evropske-unii-173770>

20. Ústava České republiky, ze dne 16. prosince 1992. <https://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

21. Volební programy ČSSD. <https://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/>

22. Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2017 – Česká republika. idnes.cz/volby.idnes.cz/poslanecka-snemovna-2017.aspx